wat hadden deze jonge kinderen met dit Koninkrijk der hemelen uitstaande? Christus zelf had immers gezegd, dat niemand in dit Koninklijk der hemelen kon binnengaan, ja het zelfs niet zien kon, of hij moest wederom geboren zijn uit water en geest (Joh. 3 : 3, 5). Bekeert u, had Johannes de Dooper gezegd, want het Koninkrijk der hemelen is nabij gekomen (Matth. 3 : 2). Zij zelf waren uitgezonden om aan Israel het Koninkrijk der hemelen te prediken, en wie die prediking geloofde en tot bekeering kwam, te doopen. En hoe kon er dan in dit Koninkrijk der hemelen voor deze jonge kinderen plaats zijn, bij wie immers van geloof en bekeering nog geen sprake kon wezen?

En toch, hoe begrijpelijk deze gedachte ook zijn moge, gelijk ze dan ook telkens in Christus Kerk weer is opgekomen en aan elk verzet tegen den kinderdoop ten grondslag ligt, Christus heeft de daad zijner discipelen niet goedgekeurd, maar haar integendeel, zooals Marcus zegt, aan zijn discipelen zeer kwalijk genomen. Zij meenden, door die kinderen van Hem weg te drijven, Hem een dienst te bewijzen, en Christus zegt hun, hoe ze Hem juist verhinderen in de vervulling van zijn Goddelijke roeping. Hij is toch gekomen om een Heiland en Zaligmaker ook voor deze kinderen te zijn. Zij hooren daarom bij Hem, gelijk Hij bij hen hoort, en al wat zich tusschen Hem en die kinderen stellen wil, weert Hij daarom af. »Laat af van de kinderkens, zegt Hij daarom bestraffend tot zijne discipelen, en verhindert hen niet tot Mij te komen«. En den grond daarvoor geeft Hij zelf aan: »want derzulken is het Koninkrijk der hemelen«, d. w. z. het Koninkrijk der hemelen, dat ik brengen kom, komt hun toe, is hun erfdeel, is juist voor dezulken bestemd.

Wanneer men nu heeft opgemerkt, dat de Heere Jezus niet heeft gezegd: *kunner*, d. w. z. van deze kinderen, maar *derzulken* is het Koninkrijk der hemelen, d. w. z. van degenen, die zóó gezind zijn als deze kinderen, om daarmede aan zijn discipelen te kennen te geven, in welke gestalte men het Koninkrijk der hemelen alleen ontvangen kan, dan ligt hierin voor een deel waarheid. Want Christus zelf heeft er aan toegevoegd: „voorwaar zeg ik u, zoo wie het Koninkrijk Gods niet ontvangt *gelijk een kindeke*, die zal daarin geenszins ingaan« (Marc. 10 : 15, Luc. 16 : 17). Christus heeft met dit „*derzulken* is het Koninkrijk der hemelen" dus niet alleen een uitspraak over deze kinderen willen doen, maar daaraan tegelijk een ernstige vermaning voor zijne discipelen verbonden. Gij meent, o mijne discipelen, wil Christus zeggen, dat om in mijn Koninkrijk in te gaan, de ontwikkeling en de gezindheid van een volwassene geëischt wordt en dat zij daarom alleen de geschikte personen zijn om burgers van mijn Koninkrijk te worden. Ik zeg u, dat juist omgekeerd de gezindheid, de gestalte en de aard van zulk een kindeke de ware is om mijn Koninkrijk te ontvangen. Niet die kinderen moeten eerst volwassen worden om tot mijn Koninkrijk te komen, maar juist omgekeerd, gij moet als zulk een kindeke worden om daar te kunnen ingaan.

Maar hoezeer dit de bedoeling van Christus' woorden is, wanneer de tegenstanders van den kinderdoop op dien grond beweren, dat dit woord van Christus dus alleen voor volwassenen zou gelden, maar niet voor deze kinderkens zelf, dan is dat een gevolgtrekking, die zeker niet opgaat. Want indien Christus zegt, dat een iegelijk, die in zijn Koninkrijk wil ingaan, het ontvangen moet *gelijk een kindeke*, dan ligt hierin van zelf opgesloten, dat zulk een kindeke het Koninkrijk der hemelen ontvangen kan, ja zelfs het meest geschikt is om het te ontvangen. Bovendien, wanneer Christus zegt: »Laat de kinderkens tot Mij komen, *want* derzulken is het Koninkrijk der hemelen«, dan moet hetgeen op dit *want* volgt, toch de reden aangeven waarom die kinderen tot Hem komen moeten, en het zou geen zin hebben, wanneer deze laatste woorden juist niet op deze kinderen sloegen. En eindelijk, wat alles afdoet, Christus heeft niet alleen gezegd, dat derzulken het Koninkrijk der hemelen is, maar Hij heeft dezen kinderen de handen opgelegd en hen *gezegend*. Die zegening van Christus nu is niet een bloote zegenbede, zooals wij menschen die uitspreken; ze is een *daad*, een mededeeling van Goddelijke genade. Als Christus den vijgeboom *vloekt*, dan verdort de vijgeboom terstond; wanneer Hij de brooden en visschen *zegent*, vermenigvuldigen ze wonderbaar. Vloek en zegen zijn op de lippen van Christus altoos een Goddelijke macht. Zoo zegent Christus, wanneer Hij ten hemel vaart, zijn Apostelen (Luc. 24 : 51). En wat is die zegening anders, ook bij deze kinderen, dan dat Hij, die de ware Hoogepriester is, die alleen ons zegenen kan, daardoor verklaart, dat de vloek van hen is weggenomen, dat de zegen Gods op hen rust en dat zij behooren tot de »gezegenden des Vaders«, voor wie »het *Koninkrijk der hemelen bereid is* van de grondlegging der wereld« (Matth. 25 : 34).

Dr. H. H. K.

Leestafel.

Dr. H. Bavinck. De Overwinning der ziel. Rede uitgesproken in de algemeene vergadering van het achtste Nederlandsche Philologencongres te Utrecht. 26 April 1916. — J. H. Kok, 1916, Kampen.

Deze rede wil bezien en beoordeeld naar den kring waarin zij is uitgesproken.

Die kring was een van Nederlandsche philologen; van mannen en vrouwen, voor het meerendeel als docenten bij ons openbaar- of bijzonder akademisch, gymnasiaal of middelbaar onderwijs verbonden en wier studie ligt op het gebied hetzij van de taal en letterkunde, hetzij van de geschiedenis, of ook, wanneer zij niet uitsluitend vakgeleerden zijn, op dat van de wijsbegeerte en daarmee nauw verwante zielkunde en opvoedkunde.

'n Gemengde kring.

'n Kring van menschen, wier wereld- en levensbeschouwing wel niet materialistisch, doch daarbij niet christelijk; maar ook van menschen wier wereld- en levensbeschouwing, al zijn tusschen hèn ook confessioneele verschillen, wel idealistisch, doch daarbij christelijk is.

Maar, en het zij zonder eenige depreciëering van het nut der Nederlandsche Philologencongressen gezegd, een kring waar, in trouwe afspiegeling van wat de kring van intellectueelen ten onzent in zijn geheel geeft te zien, bij de geestelijke stroomingen die haar voortstuwen, de niet-christelijke de boven- en de christelijke de onder-strooming is.

* * *

'n Christen nu die in een kring zijner medemenschen van zijn wereld- en levensbeschouwing getuigt, zal, als hij met zijn hoorders contact wil krijgen, verstandig doen met wat in dien kring de geestelijke bovenstrooming is, zich aan te sluiten.

Niemand minder dan Paulus heeft ons daarvan een voorbeeld gegeven.

Onder denzelfden blauwen hemel van Klein-Azië en Griekenland sprak hij anders tot den kring die, op het strand der zee, zijn medehelpers en de presbyters van Efeze om hem vormden en anders, toen de Epicureërs en Stoïcijnen hem op den Areopagus gebracht hadden, tot het Atheensche gehoor dat hij daar voor zich had.

Ginds van uit het centrum, het middelpunt, hier van uit de peripherie, den omtrek zijner christelijke wereld- en levensbeschouwing.

Ook Bavinck heeft te Utrecht dit voorbeeld gevolgd.

En zoo alleen is het hem dan ook gelukt contact te krijgen met zijn gehoor, met heel zijn gehoor.

Want al zijn ook, als de boven- en onderstroomingen der zee, christendom en idealisme te onderscheiden, als die stroomingen, zijn zij toch niet te scheiden.

* * *

Het idealisme of beter, wijl duidelijker, het spiritualisme, van »spiritus« *geest*, staat tegenover het materialisme, van „materie" *stof*. 'n Tegenstelling gegrond in die van geest en stof, welke op hare beurt gegrond is in die van ziel en lichaam, door den mensch in zich zelf gevonden.

Met de ontwaking van het zelf-bewustzijn, waartoe het al spoedig bij een mensch komt, is hij zichzelf van z'n *zijn* bewust: heeft hij »weet« van z'n zijn en daarmee ook van het zijn der wereld die, als object, tegenover hem, als subject, staat. Dat zijn zoo van zichzelf als van al het andere dat saam z'n wereld vormt, is hem »werkelijkheid« in tegenstelling met »schijn« of dat wat »werkt« in tegenstelling met dat waaraan, bij rustige bezinning, al spoedig blijkt, dat men er valschelijk een »werken« aan had toegekend.

Zintuiglijke en innerlijke waarneming leeren hem, zoo aan zichzelf als aan z'n wereld een stoffelijke en geestelijke zijde ontdekken. Maar bij dat waarnemen en het over dat waargenomene denken kan het hem overkomen, dat hij »verwonderlijke« ervaringen opdoet. Zoo, om dit aan een enkel heel-eenvoudig voorbeeld te verduidelijken, dat de appel, dien hij met zijn oogen als rood ziet en met zijn tong en neus als zuur of zoet proeft en ruikt, wijl bij het zien van die kleur en het proeven van dien smaak en het ruiken van dien geur, behalve zijn zintuigen, nog heel andere factoren in het spel zijn dan de appel, — dat die appel toch nog anders moet zijn dan hij hem toeschijnt of verschijnt; al is die appel daarom dan ook nog allerminst een »gedroomde« of schijn-appel. Want »schijn bedriegt«, maar wat ons »verschijnt«, wat onze zinnen met name onze oogen en ooren aandoet, bedriegt niet, omdat wat ons verschijnt *is*. En zoo zijn dan ook niet, al is het dikwijls beweerd, »oogen en ooren slechte getuigen" maar wij maken ze dat, door ze te dwingen meer te zeggen dan ze zeggen kunnen.

De zooeven genoemde „verwonderlijke" ervaring waarvan, naast die met den appel, nog veel andere zijn te noemen, wekt dan in den mensch de diepe, en als zij eenmaal ontwaakt is, onuitroeibare behoefte naar een kennen van wat hem verschijnt.

Naar een kennen van de ware werkelijkheid of het ware zijn, dat *achter* de hem verschijnende werkelijkheid, of, wijl deze laatste altijd een, in betrekking of relatie tot hem staand *zijn* is, naar wat *achter* het relatieve zijn is.

Het streven nu naar de vervulling dier behoefte heeft zijn geschiedenis en daarin doet zich op, om van andere tegenstellingen hier te zwijgen, die tusschen idealisme en materialisme.

* * *

Onder de Grieken, die zijn mèt Israël, onze geestelijke voorouders, zijn aan deze tweeërlei tegenstelling vóór allen andere de namen verbonden van Plato en Demokritus.

Plato, de idealist voor wien dat ware zijn, de geestelijke wereld is. De wereld der ideeën of der, door hem tot „wezenheden" verzelfstandigde „begrippen", die Socrates, bij zijn bestrijding der Sophisten, had leeren vormen. En aan deze, met het oog niet te zien en daarom „onzienlijke" wereld, danken de dingen onzer „zienlijke" wereld slechts voor zoover en voor zoolang hun *zijn*, als zij „deelnemen" aan die ideeën en met name aan de idee van het „goede", welke voor Plato, omdat hij daaraan de hoogste waarde toekent, samenvalt met de Godheid.

Demokritus, de materialist, die, al is hij blijkens zijn: „in de diepte ligt de waarheid", overtuigd van het nog anders-zijn der ware dan de ons verschijnende werkelijkheid, toch slechts één wereld kent en wel die van de „niet te snijden of te deelen" stofjes of „atomen" in de ledige ruimte, tot wier verbinding en scheiding al het wereldgebeuren, ook dat inen, zooals: „het denken", voor „geestelijk" geheuren houdt, moet teruggebracht.

Nu is zeker geen wereld- en levensbeschouwing meer irreligieus dan het materialisme, al is het ook dat men met de wereld- en levensbeschouwing van het idealisme, zonder meer, nog geen christen is.

* * *

In de geschiedenis van het nadenken over wereld en leven, zien wij nu eens perioden waarin het idealisme, dan weer die waarin het materialisme dat nadenken beheerscht.

Zoo kwam èn als reactie tegenover de heerschappij van het idealisme der groote duitsche denkers uit de eerste helft der 19e eeuw èn onder invloed van de natuurwetenschappen, omstreeks 1850 het materialisme tot heerschappij.

Dan, onder zijn heerschappij kan althans het „gemoed" van den mensch niet tot bevrediging komen. Het materialisme toch dat den „geest" ontkent, laat geen plaats voor God en de ziel, en daarmede voor die hooge geestelijke waarden, welke aan het mensch-zijn verbonden zijn. Gebruikt het ook al het woord „ziel" dan meent het, — als reeds Demokritus, die er niet anders dan wat gladdere en bewegelijkere dan de overige atomen en daarom, wijl vuur het meest bewegelijke element is, van de ziel als van „vuur-atomen" sprak, — iets stoffelijks.

De strijd tusschen materialisme en idealisme concentreerde zich dan ook op den „strijd om de ziel".

Nog vóór het einde der eeuw kwam echter de keer, en in onze dagen kon dan ook de, onlangs tot lid der Koninklijke Akademie van Wetenschappen benoemde Dr. van Ginneken in zijn Handboek der Nederlandsche Taal schrijven: „Psychè nikai, de ziel overwint".

De ziel wordt weer erkend als „geest" en daarmee ook de geestelijke wereld, en wel zoo deze de ware werkelijkheid is die ligt *achter* en *in* deze wereld der betrekkelijke werkelijkheid ons verschijnt.

Het materialisme heeft vrijwel uitgediend en het denken van onzen tijd staat weer in het teeken van het idealisme.

* * *

Hier nu zet Bavinck in met zijn: De overwinning der Ziel. Uitgaande van en beschrijvende deze overwinning der ziel, stelt hij daar *naast*, bij den individueelen mensch, de overwinning van de zielige- of geestelijke- op de lichamelijke of zinnelijke zijde van zijn één wezen; bij de menschheid, met haar cultuur of bearbeiding van de „natuur" in den ruimsten zin, de overwinning van den geest op die natuur door, zooals ik het maar in 't kort zal noemen, haar te maken tot zijn „werktuig", haar op te drukken zijn „stempel"; en dan, weer teruggekeerd tot den individueelen mensch, bij hem den strijd op zedelijk gebied tusschen het goede en het kwade. Een gedeelte van de rede waarin, zeker ten gevolge van de groote plaats die de beschrijving van en de kritiek op Schiller's „*Schöne Seele*" er inneemt, eenigszins bevreemdend wordt gemist de vermelding en verklaring van het feit, dat, wel niet het materialisme bevorderlijk is aan de zedelijkheid, maar dat toch aan materialisten als Demokritus en Epikurus en anderen zedelijke gezindheid niet kan ontzegd.

Zoo is dan heel deze rede een getuigenis omtrent en een juichtoon op de overwinning van het idealisme.

Een getuigenis dat zal hebben gestrekt, een juichtoon die weerklank zal hebben gevonden bij heel het gehoor.

Met zijn spreken over den zedelijken strijd was Bavinck op weg naar het centrum zijner eigen christelijke wereld- en levensbeschouwing.

Maar toen eindigde hij, zij het ook niet zonder, met een half maar voor den goeden hoorder verstaanbaar woord, naar dat centrum te hebben heen gewezen.

En zoo te eindigen, deed hij, naar het ook mij voorkomt, terecht. Anders en meer te doen zou zeker in den kring waar hij sprak niet „ter plaatse" zijn geweest.

Met zoo en niet meer te doen heeft hij, bij de innige verwantschap tusschen idealisme en christendom, met heel zijn gehoor contact kunnen krijgen en houden.

Dus bezien zal de lezing en bestudeering dezer, van bezonken nadenken en van rijke détailkennis op psychologisch, biologisch, cultuurhistorisch en ethisch gebied getuigende rede bij wie onder onze intellectueelen haar niet hebben gehoord, ten goede komen aan de verbreeding van hun christelijken wereld- en levenskijk.

G.

Uit de Pers.

In de *Rotterd. Kerkbode* schreef Dr. A. K. Jr. onder den titel „Geestesstroomingen" als volgt:

De nu gevoerde oorlog grijpt ontzaglijk diep in het menschenleven in. Dat wordt nu op allerlei wijze reeds ondervonden, niet alleen in die landen die belligerent of oorlogvoerend zijn, maar ook in de neutrale landen.

Maar het is niet alleen het maatschappelijk leven in de landen en het politieke leven van Europa, ja, van heel de wereld, dat diep geschokt en fel bewogen is. Het wordt steeds meer openbaar dat er ondergrondsche stroomingen in actie zijn, en dat allerlei geestelijke invloeden zich doen gelden.

Dat blijkt onder anderen uit wat in de Engelsche bladen over den geestelijken toestand van Duitschland en Rusland geschreven wordt. Ds. Winckel, in het buitenlandsch overzicht van de *Herald*, wijst er op dat in het blad de *Christian World* nu artikelen worden geschreven die in Engeland druk besproken worden. Men wil dan dat Engeland, als de oorlog voorbij is, het oog richte naar het Oosten om bijzondere bemoeienis te hebben met de Slavische volken, ook op godsdienstig gebied. Men stelt de vraag: »hoe kunnen de Christenen in het Westen toena ering toonen tot de Christenen in het Oosten?«

Wie de kerkgeschiedenis kent weet, dat ook in vroeger eeuwen veel gezocht is naar de eenheid van de kerk in het Westen met de Grieksche kerk in het Oosten van Europa. Daar is toen veel over gecorrespondeerd en onderhandeld, maar het is er nooit toe gekomen. De Oostersche kerk heeft in Rusland een eigen ontwikkeling gehad, leidend tot een eigen religieus leven en tot een afzonderlijke cultie, op allerlei manier verschillend zoo van het Roomsche als van het Protestantsche.

Doch de oorlog heeft een omkeer in de geestelijke wereld tot stand gebracht. Engeland leefde tot nu bij de Duitsche wetenschap en liet zich leiden door de Duitsche Philosophie. Maar de haat is zoo groot dat het niet alleen met Duitschland geen handel meer wil drijven, maar ook alle geestelijke relatie met Duitschland voor goed wil afbreken. Zelfs de Duitsche muziek wil men daar niet hooren en spelen. En waar men in Duitschland zijn geestelijken vriend verloren heeft, wil men in Rusland een zoodanige terugvinden. Doch dan moeten in Engeland allerlei gedachten, die men tot nu toe over Rusland had, worden losgelaten en allerlei vooroordeelen worden prijsgegeven. Men vond dat Rusland zoo iets was van een half barbaarsch land en eigenlijk in de rij der Christelijke Staten niet meetelde. Maar men moet uitspreken zich hierin vergist te hebben, en van nu voortaan gaan bestudeeren de Slavische en de Oostersche of de Grieksch-Orthodoxe kerk, en daarmee contact zien te verkrijgen.

Duitschland is wèl een nachtmerrie voor Engeland geworden. Zelfs de achteruitgang in het kerkelijk leven in Engeland wordt aan Germania geweten, en heil moet bij de Grieksche Kerk in het Oosten gezocht worden!

In verband hiermede is het ook opmerkelijk, dat de Roomsche-gezinde richting in de Anglicaansche Kerk op eigenaardige wijze partij zoekt te trekken van de anti-Duitsche stemming in Engeland ten bate van hun kerkelijk leven. Men wijst er dan met voorliefde op, dat het Protestantisme uit Duitschland is gekomen. Het Protestantisme is Duitsch in oorsprong en wezen. Luther, de baanbreker der Hervorming, was een Duitscher. En uit dit alles zoekt men dan munt te slaan om de Protestantsche beginselen in discrediet te brengen, en de menschen te bewegen tot het Ritualisme en Sacerdotalisme van de Kerk der Latijnsche landen.

Wij spreken vaak over de gevolgen van den oorlog, en velen profeteeren allerlei veranderingen op militair-, politiek- en economisch gebied. Wij kunnen er wel zeker van zijn dat de gedaante der aardrijks een ander zal zijn als het zwaard in de scheede gestoken zal zijn. Maar laat ons ook letten op de geestelijke factoren, die in actie zijn, en op de geestelijke stroomingen die zich verheffen. Er kan op kerkelijk en wetenschappelijk gebied nog heel wat gebeuren. Laten we wachten op de dingen die komende zijn. De toekomst is in 's Heeren hand, en onze Heiland, die aan Vaders rechterhand op de troon gezeten, heerscht als Sions Koning.

Officieele Berichten.

Aan de Gereformeerde Kerken in Nederland geven Deputaten voor de correspondentie met de Hooge Overheid kennis, dat, sinds de laatste opgave, op de lijst der kerken is geplaatst: onder No. 909 de Gereformeerde Kerk te Lisse cl. Leiden.

Namens Deputaten voorn.
H. Bavinck.

Kort Verslag der Class. Verg. der Geref. Kerken te Amersfoort op 11 April 1916.

1. Opening op de gebruikelijke wijze.
2. De credentiebrieven worden nagezien. De kerk van M. vaardigde een diaken af die keurstem ontvangt.
3. Moderamen: Ds. van Arkel, pr., Ds. De Jonge, secr., Ds. Rolloos, ass.
4. De notulen der vorige vergadering gelezen en gearresteerd.
5. Ingekomen een schrijven van eenige broeders uit de omgeving der stichting »Achterveld«, inhoudende een verzoek aan de classe om de institueering eener Geref. Kerk aldaar te helpen bevorderen of de instelling van een 2den Dienst van uit Scherpenzeel. Na toelichting en bespreking handhaaft de classe haar besluit van 't vorig jaar en geeft adressanten in overweging, zich met deze zaak tot de kerk van Barneveld te wenden.
6. De quota worden geïnd.
7. Ds. M. rapporteert in zake de nieuwe percentageregeling, die voorloopig wordt aangenomen.
8. Br. v. R. rapporteert in zake de verbetering der predikantstraktementen.
9. Voor de c. k. Prov. Syn. worden gekozen als afgevaardigden:

Primi, de pred. De Jager, Munnik, Teerink, hun secundi: Meynen, Horjus. Van Arkel; primi de ouderl.: J. Timmerman, E. v. Kuller, G. v. d. Woerd; hun secundi: A. Berendse, J. Poott, J. Hardeman.

10. De classe geeft de noodige instructies aan de verkozen deputaten.
11. Vacaturediensten: N. Loosdrecht: Donner, Horjus, Meynen, Rolloos. Maartensdijk: De Jonge, Offringa, Teerink. Renswoude: Van Arkel, De Jager, Munnik.
19. Rondvraag art. 41 K. O. De Kerk van Bunschoten B. ontvangt advies in een tuchtzaak. De Kerk van V. vraagt het gevoelen der classe over het eventueel uitgeven van een classicaal kerkelijk blad. Verschillende bezwaren maken de uitvoering minder gewenscht. De Kerk van W. ontvangt inlichting in zake eene grensscheiding.
13. De volgende vergadering te houden op 4 Juli. Roepende Kerk Maartensdijk.
14. De commissie voor reglementsherziening wordt gecontinueerd.
15. Rondvraag.
16. Persverslag gelezen en goedgekeurd.
17. De assessor sluit met gebed.

Namens de classe voornoemd
A. Rolloos.

Buitenland.

Duitschland. Wat leert de geschiedenis omtrent de zedelijk-Godsdienstige nawerkingen van oorlogen?

In Duitschland is men de historie gaan onderzoeken op het punt van de nawerkingen, die verschillende oorlogen op het gebied van het zedelijken Godsdienstige leven hebben gehad. Daarbij is gebleken o.a., dat na den zevenjarigen oorlog zich geen merkbare gevolgen hebben geopenbaard; de geweldige gebeurtenissen van dien tijd schijnen geen blijvend spoor te hebben nagelaten.

Iemand die deze periode heeft nagegaan (Sartoruis, Organon des vollkommenen Friedens, Zurich 1837, bl. 58) schrijft: »Wanneer het lijden voorbij is, wordt gewoonlijk weder de oude weg ingeslagen. Op de heerlijke verheffing gedurende den vrijheidsoorlog is helaas een tijd van verflauwing gevolgd. Laat ons eenige geloofwaardige getuigen uit dien tijd hooren. De Oberprediger Fritsch te Maagdenburg vat in 1815 zijn ervaring in het volgende oordeel samen: Iets werkte het ongeluk van den Pruisischen staat en de daarmede verbonden nood een tijd uit. De menschen zochten troost, dien zij anders nooit begeerden. De nood bracht de menschen tot God en dreef hen naar de kerken. De nieuwe oorlog tegen de vijanden van het vaderland begon, allen gloeiden uit religie van vaderlandsliefde. De regimenten werden door de predikanten tot hunne bestemming gewijd. Maar, o wee! De heilige vlam doofde uit. Had niet iedereen gedacht, dat overal waar Pruissen gevonden werden, de overwinning in openbare Godsdienstoefeningen gevierd zou zijn? Maar ik ken steden, waar zulke troepen drie maanden gevonden werden, zonder dat het hun ook maar éénmaal in den zin gekomen is om kerkparade te houden; steden, waarin zelfs drie maanden lang hoofdkwartieren gevestigd waren, en waar het, met uitzondering van enkele officieren en soldaten, den generaal en het geheele corps nooit in de gedachte kwam, naar de kerk te gaan; zelfs niet op zulke dagen, waarop volgens koninklijk bevel overwinningen en veroveringen, bijv. de inneming van de vestingen Stettin, Thorgou en Wittenberg, door het houden van een Tedeum gevierd werden.«

Daarmede stemt een getuigenis uit 1816 overeen, 't welk luidt: »De nood heeft de vervreemde menschen weder tot God gebracht. Overal is veel ootvankelijkheid, de bodem is heerlijk toebereid... maar bij de besten vindt men slechts een onbestemd verlangen dat te vergeefs bevrediging zoekt. De religie der meesten is een schaduwbeeld, dat zij achterna loopen."

Een Hessisch Theoloog uit dien tijd schrijft: „In godsdienstig en kerkelijk opzicht is men oppervlakkig, mat, lauw: gelijk het te voren was, is het nu weder. De predikanten die in hunne inkomsten onrechtmatig beperkt waren, hadden de verbetering hunner positie als eenigen en hoogsten wensch. Zeker geen compliment voor de herders en leeraars uit dien tijd. Het rationalisme had de kerken dier dagen verwoest.

Engeland. Een uitnoodiging tot gebed aan de predikanten van Duitschland.

Den 2den Januari dezes jaars werd in de St. Paulskerk te Londen een bidstond gehouden, waarbij o.a. de Lord-mayor van Londen aanwezig was. De aartsbisschop van Canterbury leidde deze Godsdienstoefening en sprak daarbij: »Laat ons God bidden, dat Hij uit de verwarringen de ellende van den oorlog een beter begrip van de ware verhouding tusschen recht en macht laat voortspruiten en een diepere opvatting schenken van het Evangelie van Christus in zijn beteekenis voor de gemeenschap der volken. Laat ons niet wenschen onze vijanden vernietigd te zien, al was het alleen om den wille van hunne verootmoediging.

Laat ons voor hen zoowel als voor ons zelf den wensch uitspreken, dat hunne oogen voor de erkenning der waarheid geopend mogen worden; laat ons bidden, dat door de genade Gods de dag komen moge, dat wij elkander verstaan en leeren achten en ons als vrienden vereenigen, om gemeenschappelijk naar het goede te streven. En vóór alles laat ons bidden, dat wij, als de vurig begeerde vrede komt, met den vasten wil bezield zijn, de bittere herinnering van onzen strijd uit te wisschen, doordat wij ons opnieuw als menschen van goeden wil tot taak stellen, de volken der wereld tot de ware belijdenis van onzen eenigen Verlosser en Heere en tot gehoorzaamheid jegens Hem te leiden".

Deze woorden zijn bij wijze van een oproeping tot gebed in het Duitsch vertaald en werden door een ongenoemde aan alle predikanten in Duitschland gezonden. Het is wel te denken, dat ze daar niet in goede aarde vallen, want dat de aartsbisschop alleen wenscht dat de vijanden van Engeland geopende oogen ontvangen voor de erkenning der waarheid, terwijl dit niet voor het Engelsche volk gevraagd wordt, is reden genoeg dat eene oproeping om op deze wijze te bidden, met toorn werdt afgewezen. »Heeft de verzender van het stuk vergeten, dat de acten der Belgische gezanten onthuld hebben, dat alleen Engeland den oorlog heeft doen ontbranden? Ja, wij konden voor de verlichting van Engeland bidden. Maar wij doen het niet, wij slaan op onze eigene borst, dat God ons genadig zij". Zoo oordeelt een Duitsch blad. Toch komt het ons voor, dat uit de woorden van den primaat den Anglicaansche kerk blijkt, dat de geest van verbittering die in Engeland vooral tegen Duitschland heerscht, eenigszins aan het wijken is. Er zijn wel andere woorden van Engelsche kansels vernomen.

Het stuk dat aan de predikanten van Duitschland gezonden werd, besluit met de woorden: »Het is te hopen, dat alle geestelijken zich mogen geroepen voelen in dezen zin, een iegelijk op de wijze die zijne belijdenis hem ingeeft, de overeenstemming der volken voor de toekomst te helpen voorbereiden".

GEMENGD NIEUWS

Gevangen anti-alcoholisten. Meer dan duizend gevangenen in Sing Sing, Auburn en Danemora teekenden een adres voor het verbod van het verkoopen van alcoholhoudende dranken in den staat New-York; welk adres door een gewezen gevangene is opgesteld. Deze mannen erkennen dat zij, wanneer zij uit de gevangenis ontslagen zijn, op nieuw gevaar loopen tot misdaad te vervallen, wanneer de kroeg op den hoek hen verlokt. Het is opmerkelijk, dat zij hun zwakheid erkennen en daarom smeeken, dat er aan den ellendigen drankhandel een eind gemaakt wordt.

Winckel.

Voor Kinderen.

DE TEGENHANGER.

Ontmoeting.

VI.

Tien jaren waren verloopen, sinds ik als een weerbarstige knaap mijn vaderstad had verlaten. Ik had het tot stuurman gebracht, en zelf het geld verdiend dat noodig was om de vereischte bekwaamheid te verwerven. Stormen en ontberingen van allen aard hadden mij spoedig tot een man doen rijpen. Hoe menigen nacht van noodweer heb ik op het dek gestaan en met mijn schip tegen wind en golven gestreden. Maar nooit is een strijd tegen de woeste zee nog zoo zwaar gevallen als de kamp tegen de booze neigingen mijns harten. Ik heb leeren verstaan wat Gods woord zegt, dat is wie zich zelf beheerscht sterker is dan die een stad inneemt.

Meermalen mocht ik er in slagen een trotsch schip, dat toch als een lichte notendop door torenhooge golven her- en derwaarts geslingerd werd, in de veilige haven te voeren, — maar mijn eigen wild jagende gedachten kon ik niet tot rust brengen. Dat gevoelde ik onder meer als in den zwaren zeemansdienst al de ongenade van het weer op mij losstormde en ik mij het hardste werk moest getroosten. Dan dacht ik met al de oude, bittere gevoelens aan hem die nu alle voorrechten genoot van een goede, zekere betrekking in de maatschappij, een kalm, veilig leven, en mij er uitgedrongen had.

Mijn moeder schreef mij eens dat Harry van Salteren op een groote reis was naar de overzeesche landgoederen van zijn oom. Ik besloot nu den tijd waar te nemen en te voldoen aan haar smeeken om haar toch weer eens op te zoeken. Mijnheer Lehman, zoo schreef zij verder, schijnt sinds Harry's vertrek ook weer meer belang in u te stellen. Ik moest hem uw brieven en uw portret laten zien. Ook heb ik hem verteld van uw prachtig examen voor stuurman. „Er zit toch wat goeds in dien jongen" zeide hij toen, „hoe jammer dat hij het met onzen Harry niet vinden kon".

Harry, altijd weer Harry! Moest hij dan overal tusschenkomen?

Te Buenos-Ayres waar ik mij toen bevond, had ik het geluk op een groote boot, die rechtstreeks van Zuid-Amerika naar Hamburg voer, als stuurman te worden aangesteld. Al spoedig werd ik zeer bevriend met den kapitein. Wij moesten het schip door tegenstroomingen heen, en langs gevaarlijke klippen voeren. Menigen nacht brachten wij samen in bezorgdheid en vrees door, en dat verbond ons innig aan elkander. De kapitein had reeds den leeftijd bereikt waarop de lust in het varen verdwijnt. Hij was van plan voor zijn post te bedanken, en gaf mij menigmaal te verstaan dat hij mij aan zijn reederij als zijn opvolger zou voorstellen. Zoo lachte dan ook mij het geluk weer eens toe, en ik begon vrede te hebben met mijn lot, hoeveel smartelijks het mij ook gebracht had.

Door Gods goedheid staken wij zonder ongeval den Atlantischen Oceaan over, en bereikten het eiland Madera, waar wij reizigers en vracht zouden innemen voor Europa.

Zooals men weet, is Madera een der schoonste eilanden op de kust van Afrika. De natuur is er even heerlijk als de lucht gezond. Ik vroeg en kreeg een vrijen dag om het eiland eens op mijn gemak te bezien. Eerst laat in den avond, toen reizigers en goederen reeds lang aan boord waren, keerde ik op het schip terug. Wij vertoefden trouwens niet lang meer bij Madera. Reeds den volgenden morgen heel vroeg moest ik het schip uit de gevaarlijke baai van Funchal in het ruime sop voeren.